

Udlæg af offentlig sti

FOB nr. 83.192

Fundet, at ministeriet for offentlige arbejder burde have påtalt, at en kommune havde udført en beslutning om at ekspropriere en privat fællesvej til offentlig sti, før der var givet lodsejerne meddelelse om ekspropriationsbeslutningen. Endvidere fundet, at kommunen havde begået fejl i forbindelse med afholdelse af åstedsforretningen forud for ekspropriationen.

Kritiseret ministeriets afgørelsesgrundlag som ufyldstgørende, og at ministeriet som hjemmel for ekspropriationen alene havde henvist til »vejloven«.

Ikke fundet tilstrækkeligt grundlag for kritik i anledning af, at planstyrelsen ikke havde fundet, at udlægget af den private fællesvej til offentlig sti krævede lokalplan, men henstillet til planstyrelsen at undergive spørgsmålet en fornyet overvejelse på det nu foreliggende grundlag, der pegede i retning af, at stiudlægget reelt kunne være en del af en samlet planlægning af området, som af den grund burde have været gennemført ved lokalplan.

(J. nr. 1982-801-510).

A klagede over,

I) at ministeriet for offentlige arbejder i skrivelse af 2. april 1982 meddelte ham, at ministeriet ikke fandt grundlag for at ændre en afgørelse, der var truffet af Sydlangeland kommunalbestyrelse om ekspropriation til anlæg af en offentlig sti over matr. nr. 31 b m.fl., Ristinge by, Humble, mellem landevej 720, Rudkøbing-Ristinge, og stranden ved Marstal bugt, og at ministeriet i skrivelse af 2. juni 1982 fastholdt denne afgørelse.

II) at planstyrelsen i skrivelse af 4. februar 1982 meddelte ham, at styrelsen var enig med kommunalbestyrelsen for Sydlangeland kommune i, at etableringen af den offentlige sti ikke forudsatte gennemførelse af en lokalplan.

Sagen angik ejendommene matr. nr. 31 bb, 31 be og 31 bf, Ristinge by, Humble i Sydlangeland kommune, der er beliggende i sommerhusområde. Indtil 1981 havde ejendommene adgang til landevej 720 ad en privat fællesvej, der løb i øst-vestlig retning mellem landevejen og ejendommene. Vejadgangen var tinglyst som deklaration på ejendommene matr. nr. 31 b og 31 ba, Ristinge by, Humble sogn. Ifølge deklarationen tilkom der ejerne af de i deklarationen opregnede matrikelnumre adgang til gående færdsel på den nævnte sti. Færdselsretten tilkom desuden enhver, som lovligt havde benyttelsesret til de nævnte ejendomme.

Ved skrivelse af 17. juli 1980 meddelte Sydlangeland kommune de påtaleberettigede lodsejere i henhold til deklarationen, at kommunalbestyrelsen havde

vedtaget at udlægge en privat fællessti, der var delvis sammenfaldende med den private fællesvej. Stien skulle tjene som adgang til strandarealerne ved Marstal bugt fra landevej 720.

I skrivelse af 28. august 1980 fremsatte B, der ejede ejendommen matr. nr. 31 *bh*, indsigelser imod kommunens beslutning. Indsigelsesskrivelsen var tiltrådt af syv andre lodsejere i området, heriblandt A. B gjorde i skrivelsen gældende, at udlægget af den private fællesvej til offentlig sti ikke tilgodeså almenvællets tarv, hvilket måtte være en forudsætning for, at kommunen kunne ekspropriere rettighederne til den private fællesvej. I denne forbindelse anførte han, at der i forvejen var adgang til strandarealerne ad en vej over matr. nr. 31 *p*. Denne vej blev ifølge de foreliggende oplysninger benyttet af beboerne ud til landevej 720 og af gæster på den campingplads, der var beliggende på matr. nr. 31 *v m.fl.*, der ligger på den østlige side (vandsiden) af landevej 720, nord for den omhandlede private fællesvej. Det var i øvrigt hans opfattelse, at kommunens beslutning var motiveret af, at bygningerne på campingpladsen i løbet af 1980 var blevet udvidet meget betydeligt og bl.a. indrettet med restaurant, samt at campingpladsens ejer henviste sine gæster til at benytte den private fællesvej, kommunen nu ville udlægge til offentlig sti. Kommunen havde efter hans mening ved beslutningen ulovligt varetaget privatøkonomiske interesser.

B gjorde videre gældende, at det var mere nærliggende at udlægge en offentlig sti i forbindelse med en verserende udstykning af en tidligere campingplads (matr. nr. 31 *ah m.fl.*), der ligger på vandsiden af landevej 720. Han anså det i øvrigt for mest rimeligt, at campingpladsens ejer selv købte vejadgang til stranden på almindelige forretningsmæssige vilkår, såfremt det tjente hans økonomiske interesser.

Den 12. november 1980 meddelte Sydlangeland kommune ved skrivelser til lodsejerne i området, at der skulle afholdes åstedsforretning den 27. november 1980 vedrørende udlægget af bl.a. den omhandlede private fællesvej til offentlig sti. Åstedsforretningen skulle ifølge indkaldelsesskrivelsen indledes med en besigtigelse, der skulle starte ved matr. nr. 31 *b*. Derudover anførtes det i skrivelsen:

»Efter åstedsforretningen afholdes samme dag forligsforhandling på Humble hotel.«

Kommunen henledte i skrivelsen opmærksomheden på, at lodsejerne under åstedsforretningen eller inden for en frist af 3 uger efter denne havde adgang til at fremkomme med bemærkninger til de planlagte foranstaltninger, herunder til at fremsætte forslag til ændring, ligesom de havde adgang til at fremføre de synspunkter, de fandt burde have indflydelse på fastsættelsen af erstatningen.

Samme dag sendte kommunen en annonce til indrykning i lokale dagblade om den påtænkte ekspropriationsbeslutning. Annoncen indeholdt i det væsentlige det samme som den indkaldelsesskrivelse der blev sendt til de enkelte lodsejere. Om åstedsforretningens forløb anførtes, at »den påtænkte ekspropriations omfang påvises i marken. Forhandling med de pågældende ejere og brugere om erstatningens størrelse m.v. vil finde sted samme dag«.

I en skrivelse af 25. november 1980 rettede advokat C henvendelse til Sydlangeland kommune på vegne af Ristinge-Vejle Ejerlaug v/formanden, B. Han gjorde på lodsejernes vegne bl.a. gældende, at ekspropriationsbeslutningen måtte anses for ulovlig, og henviste i denne forbindelse til B's skrivelse af 28. august 1980 til kommunen, som ikke var blevet besvaret. Han klagede desuden over, at indkaldelsen til åstedsforretningen var behæftet med fejl.

Den 27. november 1980 affholdtes som planlagt den omtalte åstedsforretning. Forretningen indledtes ifølge kommunens notat herom med en kort redegørelse for planen om stianlægget og kommunens begrundelse herfor. Endvidere blev den pågældende strækning gennemgået. Efter at have afgivet et skriftligt indlæg med indsigelser og modforslag forlod bl.a. A mødet, der herefter fortsatte på Humble hotel. A har senere oplyst, at han forlod mødet for ikke at indlede forhandlinger om erstatning, da han anså ekspropriationen som sådan for ulovlig. Ifølge kommunens notat var deltagerne i den efterfølgende forligsforhandling enige om udførelsen af stien, opsætningen af et hegn omkring stien og vedligeholdelse af sti og hegn. Ifølge en udarbejdet arealfortegnelse skulle A i forbindelse med stiens oprettelse afstå 45 m² af sin parcel, og 50 m² eksisterende privat fællesvej skulle nedlægges.

I skrivelse af 22. december 1980 klagede advokat C på vegne af Ristinge-Vejle Ejerlaug til ministeriet for offentlige arbejder over Sydlangeland kommunes fremgangsmåde i forbindelse med ekspropriationsforretningen. Han henviste dels til B's skrivelse af 28. august 1980 til kommunen, dels til sin egen skrivelse af 25. november 1980 til kommunen. Herudover anførte han, at der fra gammel tid fandtes en anden stimulighed, der ville kunne dække den fornødne adgang mellem landevej 720 og Marstal strand. Han kritiserede endvidere, at beboerne ikke havde fået yderligere information eller begrundelse for det pågældende projekt fra kommunen.

Kommunalbestyrelsen traf på møde den 7. januar 1981 beslutning om at ekspropriere til oprettelse af den offentlige sti. Kommunen udsendte imidlertid ikke meddelelse om afgørelsen til de berørte lodsejere.

Ministeriet for offentlige arbejder indhentede i anledning af advokat C's klage en udtalelse af 16. januar 1981 fra Sydlangeland kommune. Kommunen fandt, at indvarslingen til åstedsforretningen var sket i overensstemmelse med bestemmelsen i lov om offentlige veje, § 47, stk. 4. Kommunen oplyste tillige, at kommunalbestyrelsen på mødet den 7. januar 1981 havde vedtaget at gennemføre ekspropriationen samt at acceptere de forligskrav, der var fremsat under åstedsforretningen.

Kommunen oplyste følgende om baggrunden for stiudlægget:

Et statsejet areal (matr. nr. 31 c), der administreredes af skovstyrelsen, og som ligger øst for landevej 720 (landsiden) og syd for den udvidede campingplads, ville allerede fra sommeren 1981 blive udlagt delvis som offentlig parkeringsplads. Fyns amtskommune havde i den forbindelse påtænkt at give tilladelse til en udkørsel til landevej 720 fra parkeringsarealet således, at udkørslen udmundede umiddelbart over for den af kommunen eksproprierede offentlige sti. Fodgængere fra parkeringsarealet ville naturligt komme ud på landevej 720 samme sted, da matr. nr. 31 c ligger lavere end landevejen, og udkørslen således ville blive etableret med en rampe som eneste mulighed for at komme op på vejen.

Kommunen pegede endvidere på, at der tidligere havde været problemer med parkering på landevej 720 af éndagsturister, der søgte ned til stranden, hvor mulighed bød sig, uanset om de skulle færdes over private arealer, blot det var i nærheden af bilen. Private lodsejere havde i den anledning klaget til kommunen, ligesom vejmyndighederne og politiet stærkt havde beklaget den uorganiserede færdsel og parkering langs landevej 720. Disse problemer ville for en stor del kunne afhjælpes med den planlagte offentlige parkeringsplads på skovstyrelsens areal samt ved muligheden for at lede færdslen ad en offentlig sti med direkte forbindelse til stranden fra landevej 720.

Endelig havde kommunen lagt vægt på, at der var udlagt et større areal til campingplads (matr. nr. 31 v m.fl.) på østsiden af landevej 720 nord for den planlagte offentlige parkeringsplads, hvilket naturligvis ville medføre et yderligere behov for en offentlig sti mellem landevejen og stranden. Kommunen nævnte i den forbindelse, at der ikke kunne etableres vejadgang direkte fra matr. nr. 31 v til landevej 720. Dette indebar, at publikum fra campingpladsen blev ledet sydpå imod den planlagte parkeringsplads på skovstyrelsens areal for at undgå, at færdslen skete langs landevejen til stien.

Ministeriet for offentlige arbejder traf afgørelse ved skrivelse af 6. februar 1981 til advokat C. Ministeriet henviste til, at alle direkte berørte lodsejere, herunder alle påtaleberettigede grundejere efter stideklarationen, var blevet indvarslet ved anbefalet brev og havde givet møde. Øvrige interesserede var indkaldt ved avisannoncer og havde haft anledning til at gøre deres synspunkter gældende under og efter åstedetsforretningen. Ministeriet havde derfor ikke grundlag for at tilsidesætte åstedetsforretningen og »de forlig, der var indgået med samtlige direkte berørte grundejere«.

Ministeriet fandt projektet begrundet ved trafikale hensyn, herunder hensynet til at undgå ulemper ved tilfældig parkering og trafikfarlig fodgængerfærdsel langs landevejen mellem campingpladsen og den planlagte offentlige parkeringsplads og tilfældige adgange til stranden. Ministeriet fandt derfor ikke anledning til at kritisere det pågældende projekt. Ministeriet tog ikke stilling til anbringendet om, at stien var blevet oprettet bl.a. for at varetage campingpladsejerens økonomiske interesser og heller ikke til henvisningen til, at kommunen burde have valgt en anden linieføring.

I skrivelse af 12. september 1981 klagede A og to andre af de berørte lodsejere til ministeriet for offentlige arbejder over kommunens ekspropriationsbeslutning. De oplyste, at de først, da Sydlangeland kommune i maj/juni måned 1981 lod opsætte hegn omkring den ønskede stiforbindelse mellem landevej 720 og Marstal bugt, var blevet klar over, at kommunen havde truffet beslutning om at ekspropriere. De var således ikke blevet underrettet af kommunalbestyrelsen om den endelige beslutning (af 7. januar 1981) om ekspropriation og derfor heller ikke gjort bekendt med de indsigelses- og klagemuligheder, som loven foreskrev.

Til støtte for deres klage gjorde lodsejerne gældende, at kommunen havde begået fejl i forbindelse med afholdelsen af åstedetsforretningen den 27. november 1980. De var ganske vist blevet indvarslet ved anbefalet brev til at deltage i åstedetsforretningen. De havde imidlertid ikke deltaget i det afsluttende møde på Humble hotel, hvorunder der skulle forhandles erstatning, men hvorunder selve ekspropriationen også var blevet drøftet. De fandt det derfor kritisabelt, at det ikke klart af kommunens notat om åstedetsforretningen, som

de gik ud fra var en udskrift af forhandlingsprotokollen, fremgik, at de ikke havde indgået forlig med kommunen. De gik ud fra, at ministeriet for offentlige arbejder ikke ved afgørelsen af 6. februar 1981 havde været klar over dette forhold, idet ministeriet som nævnt ovenfor havde anført, at »der var indgået (forlig) med samtlige direkte berørte lodsejere«.

Lodsejerne anførte derudover, at Sydlangeland kommune ikke havde tilsendt ministeriet samtlige relevante oplysninger omkring projektet. Derfor forventede de, »at der bliver mulighed for at komme med indsigelser mod projektet, der efter vores mening ikke udelukkende er begrundet i almenvellets interesser«.

Lodsejerne forventede desuden, at ministeriet rettede henvendelse til Sydlangeland kommune med påbud om, at kommunen berigtigede de ved de af dem påpegede lovovertrædelser skabte retsstridige tilstande. De forventede, at kommunens krænkelse af deres private ejendomsret straks blev bragt til ophør, hvilket kun kunne ske ved forbud imod uvedkommende færdsel på den private fællesvej, indtil sagen var afgjort på korrekt måde.

I anledning af klagen indhentede ministeriet for offentlige arbejder en udtalelse af 25. september 1981 fra Sydlangeland kommune. Kommunen stod uforstående over for klagen, idet sagen tidligere havde været behandlet af ministeriet på grundlag af en klage, hvor bl.a. lodsejerne var blevet repræsenteret af grundejerforeningen, Ristinge-Vejle Ejerlaug ved advokat C. Kommunen bad derfor ministeriet om at behandle klagen ud fra det tidligere fremsendte materiale.

Sydlangeland kommune oplyste endvidere, at sagen den 8. maj 1981 var blevet sendt til landbrugsministeriet.

I skrivelse af 2. oktober 1981 anmodede ministeriet for offentlige arbejder A og hans to medklagere om at fremkomme med de oplysninger og synspunkter, som de skønnede var af betydning for klagen, og som de mente ikke havde været inddraget i den sag, der var indgivet af Ristinge-Vejle Ejerlaug, og som derfor ikke havde foreligget ved ministeriets afgørelse af 6. februar 1981.

Sydlangeland kommune sendte ved skrivelse af 2. november 1981 meddelelser til de implicerede lodsejere, heriblandt A, om, at der var truffet ekspropriationsbeslutning på kommunalbestyrelsens møde den 6. januar 1981 (skal formentlig være 7. januar 1981). Kommunen understregede i skrivelsen, at fremsendelsen blev betragtet som en formalitet, idet formålet var at give adressaterne deres retmæssige klageadgang. Skrivelsen indeholdt en angivelse af ekspropriationens omfang samt en meddelelse om, at erstatningen for de arealer, A og hans medklagere måtte afstå, var sat til nul kr. Kommunen vejledte samtidig om, at spørgsmålet om erstatningens størrelse ville blive overgivet til taksationskommissionen, såfremt de ikke accepterede erstatningstilbuddet.

Med skrivelse af 3. november 1981 underrettede Sydlangeland kommune ministeriet for offentlige arbejder om ovenstående.

I skrivelser af 30. november og 28. december 1981 klagede A og de to nævnte lodsejere til ministeriet for offentlige arbejder over den meddelte ekspropriationsbeslutning. De pegede for det første på, at flere af kommunens oplysnin-

ger i skrivelsen af 16. januar 1981 var ukorrekte. Fodgængerfærdslen fra den planlagte offentlige parkeringsplads på matr. nr. 31 c og den tilgrænsende campingplads (matr. nr. 31 v m.fl.) ville ikke komme ud på landevej 720 umiddelbart over for den valgte linieføring. Derimod havde campingpladsen adgang til landevej 720 over for den tidligere udkørsel fra den nedlagte campingplads (matr. nr. 31 ah og aø). Derfor burde kommunen have valgt en sti-føring mellem landevej 720 og Marstal bugt, der gik hen over den nedlagte campingplads, idet denne linieføring trafikalt set ville være den mest hensigtsmæssige. Desuden fandt de det rimeligt, at stien blev lagt her, når oprettelsen af den offentlige sti bl.a. var begrundet i hensynet til den nyudvidede campingplads. De oplyste, at dette forslag var blevet fremsat den 2. juli 1980 over for kommunen og på ny fremsat under åstedsforsretningen den 27. november 1980. Kommunen havde afvist forslaget med henvisning til, at det var for sent at ændre den allerede godkendte udstykning på matr. nr. 31 ah og 31 aø. Også denne oplysning var ukorrekt, påpegede klagerne, idet landinspektøren først den 22. januar 1981 havde fået udstykningsskemaerne retur med kommunalbestyrelsens anbefaling, hvorefter sagen var blevet sendt til landbrugsministeriet til godkendelse. De vidste ikke den 28. december 1981, om landbrugsministeriet havde godkendt udstykningen.

Klagerne fandt således ikke, at den valgte linieføring havde været nødvendig for at dække den trafik, der kunne forventes fra den nye campingplads til stranden.

Også kommunens oplysninger om den offentlige parkeringsplads på skovstyrelsens areal, matr. nr. 31 c, fandt klagerne misvisende. Arealet tilhørte skovstyrelsen og var udlagt til rekreativt område. De vidste, at skovstyrelsen ikke havde planer om at etablere en offentlig parkeringsplads i større målestok, men derimod at tilplante hele arealet og etablere et stisystem herigennem. Skovstyrelsen havde for at hjælpe kommunen og amtet til at undgå uhen-sigtsmæssig parkering tilladt en etablering af en mindre græsparkeringsplads for højst 15-20 biler.

Dette var imidlertid kun ment som en aflastning for at undgå parkering langs landevejen de dage om sommeren, hvor amtets eksisterende parkeringsplads ikke havde tilstrækkelig kapacitet.

I denne forbindelse påpegede klagerne, at amtet den 30. juli 1981 havde erhvervet et areal på matr. nr. 31 p, der ligger syd for den udlagte sti (og vest for landevej 720) umiddelbart ud til Marstal bugt, og hvorpå den eksisterende parkeringsplads var beliggende. Selv om Fyns amts ikke havde taget stilling hertil, fandt de det dog nærliggende at antage, at den eksisterende parkeringsplads, der var asfalteret og havde gode toiletforhold, ville blive udvidet. De henviste herved til, at en del af dette areal var gammelt fabriksområde, som umiddelbart egnede sig til parkeringsudvidelse, der ville kunne realiseres uden væsentlige udgifter for amtet.

Klagerne vidste, at ministeriet havde fået forelagt en klagesag vedrørende overkørslen fra den påtænkte aflastningsparkeringsplads på matr. nr. 31 c, og anbefalede under henvisning hertil, at ministeriet nedlagde forbud imod en sådan overkørsel bl.a. begrundet i, at en placering af en parkeringsplads alene på matr. nr. 31 p trafikalt set ville være at foretrække.

Klagerne fremhævede afslutningsvis, at det var temmelig svært at danne sig et overblik over kommunens planlægning af området, fordi planlægningen skete i småbidder, og kun de direkte implicerede blev informeret. Bl.a. af denne grund havde de samme dag indgivet en klage til planstyrelsen over, at kommunen ikke havde sørget for at udarbejde en lokalplan for området.

I klagen af 28. december 1981 til planstyrelsen over, at Sydlangeland kommune ikke havde udarbejdet en lokalplan for området, henviste klagerne til, at kommunen med hjemmel i lov om offentlige veje havde eksproprieret til udlæg af en offentlig sti mellem landevej 720 og Marstal bugt. Idet de i øvrigt henviste til deres skrivelser til ministeriet for offentlige arbejder, som de vedlagde i kopi, gjorde de gældende, at Sydlangeland kommune på denne måde unddrog sig lokalplanpligt for områdets udvikling ved at lave alt i småbidder. Det var deres opfattelse, at planstyrelsen burde pålægge kommunen at udarbejde en lokalplan omhandlende hele området.

I anledning af klagen af 28. december 1981 indhentede ministeriet for offentlige arbejder en fornyet udtalelse af 21. januar 1982 fra Sydlangeland kommune. Kommunen anførte, at det ikke havde været muligt i kommunens arkiver at finde frem til, at der den 2. juli 1980 skulle have været fremsat forslag om en eventuel stiforbindelse over den tidligere campingplads (matr. nr. 31 *ah* og *aø*). Derimod havde en sådan løsning været drøftet på et fælles grundejerforeningsmøde den 1. august 1980. Grundejerforeningens repræsentanter havde på dette møde anbefalet det stianlæg, der faktisk var blevet udlagt. Kommunen bekræftede, at der på åstedsmødet den 27. november 1980 blev fremlagt et modforslag, men påpegede samtidig, at klagerne derefter forlod mødet, uden at der havde været mulighed for at diskutere forslaget.

Kommunen fandt ikke, at der var lokalplanpligt ved en så lille ændring af området som i den foreliggende sag. Kommunen tilføjede, at:

»... Klagerne fremfører, at kommunens planlægning for området er meget mangelfuld, og at det kun er de direkte implicerede, der bliver informeret. Det er en påstand, som må stå for klagerens egen regning, idet kommunen igennem de seneste år har forsøgt at tilgodese de krav og ønsker, der måtte komme fra områdets brugere, men det er, som i herværende sag, oftest umuligt at foretage ændringer/forbedringer i et område, uden at det vil medføre mindre gener og deraf følgende protest fra de direkte berørte, uanset en aldrig så god overordnet planlægning.«

Kommunen kunne i øvrigt ikke se, hvilke fordele der ville blive opnået for A og medklagerne ved, at stien var blevet lagt hen over den nedlagte campingplads, idet stien herefter ville forløbe umiddelbart langs med nordskellet til en af klagerens grunde, nemlig matr. nr. 31 *bb*.

Planstyrelsen indhentede i anledning af klagen af 28. december 1981 en udtalelse af 26. januar 1982 fra Sydlangeland kommune.

Kommunen fremsendte kopi af samtlige sagens akter uden særskilt at kommentere spørgsmålet om lokalplanpligt.

Planstyrelsen traf afgørelse ved skrivelse af 4. februar 1982 til A. Planstyrelsen lagde ved sin afgørelse til grund, at den tidligere campingplads var blevet udstykket, og at der var gennemført ekspropriation til udlæg af offentlig sti i et

sommerhusområde. Styrelsen nævnte ikke i skrivelsen, at der i området desuden var sket en udvidelse af en anden campingplads, overvejedes anlagt en offentlig parkeringsplads på skovstyrelsens areal, gennemført en udvidelse af den bestående parkeringsplads på matr. nr. 31 p samt anlagt stier på skovstyrelsens areal.

Styrelsen henviste til, at der efter kommuneplanlovens § 16, stk. 3, skal tilvejebringes lokalplan, før der gennemføres »større udstykninger eller større bygge- eller anlægsarbejder«. Styrelsen redegjorde herved nærmere for rækkevidden af dette kriterium.

Under henvisning hertil og ud fra den praksis, der havde dannet sig på området, var planstyrelsen enig med kommunalbestyrelsen i, at der ikke var lokalplanpligt i det foreliggende tilfælde. Derfor kunne klagen ikke tages til følge.

Ministeriet for offentlige arbejder traf afgørelse vedrørende klagen ved skrivelse af 2. april 1982. Ministeriet lagde ved sin behandling af sagen til grund, at klagen angik »projektets linieføring« og det alternative forslag til en linieføring hen over det areal, der tidligere havde været campingplads (matr. nr. 31 a og aø). Ministeriet fandt ikke i den omstændighed, at der forelå andre forslag til linieføring, at have tilstrækkeligt grundlag for at ophæve kommunalbestyrelsens beslutning. I anledning af påstanden om, at kommunen havde afgivet urigtige oplysninger vedrørende den offentlige parkeringsplads på skovstyrelsens areal (matr. nr. 31 c), henviste ministeriet til, at kommunen over for ministeriet havde oplyst, at der blev forhandlet med skovstyrelsen om anlæg af sti hen over den påtænkte parkeringsplads til campingpladsen.

Ministeriet oplyste endvidere, at en sag vedrørende etablering af en ny overkørsel fra den nyudvidede campingplads var bortfaldet, fordi ejeren af den tidligere campingplads, der lå på denne side, havde overtaget det areal, hvor den nye plads var anlagt. Der var herefter ikke behov for andre overkørsler end den i forvejen eksisterende.

Ministeriet fandt, at Sydlangeland kommunes stiprojekt samtidig med at tage hensyn til trafikproblemerne på landevej 720 og problemerne med den tværgående fodgængertrafik i ikke ringere udstrækning end det alternative forslag tog hensyn til at begrænse indgrebene og ulemperne for de berørte lodsejere.

I skrivelse af 6. maj 1982 rettede A på ny henvendelse til ministeriet for offentlige arbejder vedrørende sagen. Han kritiserede, at ministeriet i skrivelsen af 2. april 1982 overvejende havde støttet sig til de oplysninger og synspunkter, der var fremkommet fra Sydlangeland kommune, og som efter hans opfattelse til dels var ukorrekte.

A anførte bl.a., at kommunens oplysninger om, at der forhandlede med skovstyrelsen om anlæg af en sti over den påtænkte parkeringsplads på matr. nr. 31 c var ukorrekte. Statskovvæsenet, Fyns skovdistrikt Tommerup, havde over for ham den 25. april 1982 oplyst, at der ikke havde fundet sådanne forhandlinger sted, og at der i øvrigt ikke var udarbejdet planer for placeringen af en sti i dette område. Samtidig havde skovdistriktet oplyst, at placeringen af den påtænkte parkeringsplads var valgt på baggrund af Sydlangeland kommunes beslutning om at udlægge den hér omhandlede private fællesvej til offentlig sti. Ekspropriationsbeslutningen kunne således ikke være motiveret af, at der skulle anlægges en parkeringsplads på den anden side af vejen.

A oplyste endvidere i skrivelsen, at han havde forladt åstedsforretningen den 27. november 1980, efter at besigtigelsen var foretaget, for at undgå at indlede forhandlinger om fastsættelse af erstatning i anledning af den foretagne ekspropriation. Han havde ikke modtaget oplysning om, at kommunens repræsentanter under den resterende del af åstedsforretningen ønskede at drøfte det alternative forslag, han havde fremsat i forbindelse med besigtigelsen.

Kommunen havde i øvrigt været klar over, at A ikke ønskede at medvirke til forhandling om erstatning, da han havde været medunderskriver af den skrivelse, som B på grundejerforeningens vegne havde sendt til kommunen den 28. august 1980, og hvori foreningen fremsatte indsigelser imod selve stiprojektet. Med henvisning til kommunens oplysning i skrivelse af 21. januar 1982 om, at grundejerforeningens repræsentanter på et møde den 1. august 1980 havde anbefalet den valgte linieføring, bemærkede han, at grundejerforeningens repræsentanter herefter havde anbefalet stiprojektet ved deres blotte tilstedeværelse på mødet.

Endelig påpegede A, at ministeriet i skrivelsen af 2. april 1982 helt havde undladt at tage stilling til de forhold, han havde anført vedrørende den amtskommunale parkeringsplads (på matr. nr. 31 p). I denne forbindelse uddybede han de synspunkter, han havde gjort gældende vedrørende udvidelsen af dette areal:

Det omtalte parkeringsareal var et fabriksareal, som Fyns amt havde erhvervet i 1981. I løbet af efteråret var området blevet ryddet og planeret af Sydlangeland kommune og var herefter umiddelbart anvendeligt til udvidelse af den eksisterende parkeringsplads til i hvert fald dobbelt kapacitet (fra 100 til ca. 200 personvogne). Amtet påregnede imidlertid ikke at udlægge hele arealet til parkering, da amtet ønskede at begrænse tilstrømningen af éndagsturister til denne badelokalitet, idet stranden allerede i forvejen var ret hårdt belastet. Denne beslutning skulle ses i sammenhæng med, at der på kyststrækningen ved Marstal bugt var yderligere to store parkeringspladser, der kapacitetsmæssigt slet ikke var udnyttet. Det virkede på denne baggrund paradoksalt, at Fyns amt anbefalede, at skovstyrelsen på østsiden af landevej 720 etablerede en mindre græsparkeringsplads, som kommunen i denne sag havde brugt som argument for udlæg af den offentlige sti hen over den tidligere private fællesvej.

A fremhævede på ny, at kommunens stiprojekt først og fremmest var blevet gennemført for at tilgodese den kraftigt ekspanderende campingplads' adgangsforhold til Marstal bugt. Han forstod kommunens skrivelse således, at kommunen havde indledt forhandlinger med skovstyrelsen om etablering af en sti fra campingpladsen til den på skovstyrelsens areal planlagte parkeringsplads. Denne sti kunne efter hans opfattelse forlænges, således at den førte campingpladsens gæster ud på landevej 720 ud for det sted, hvor amtets eksisterende parkeringsplads (på vandsiden af vejen) var beliggende. Forgængertrafikken kunne krydse landevej 720 enten i niveau eller gennem en gangtunnel, som han skønnede ville kunne realiseres forholdsvis billigt.

På denne måde ville man undgå fodgængertrafik langs landevej 720 af campister. Samtidig ville byrderne og ulemperne for lodsejerne i området blive væsentlig formindsket, og campingturisternes interesser ville ligeledes blive

tilgodeset, da denne vej ikke ville være længere end den, campisterne hidtil havde benyttet.

A bad derfor ministeriet genoptage sagen og ændre afgørelsen.

Ministeriet for offentlige arbejder indhentede en fornyet udtalelse af 26. maj 1982 fra Sydlangeland kommune. Kommunen fandt ikke, at der var fremført nye indsigelser, og overlod derefter til ministeriets vurdering på grundlag af de allerede tidligere fremsendte oplysninger at træffe afgørelse.

Ministeriet meddelte A i skrivelse af 2. juni 1982, at kommunalbestyrelsens beslutning om ekspropriation »har hjemmel i vejloven«. Ministeriet fandt fortsat ikke, at tilstedeværelsen af andre planlægningsmæssige muligheder var fornødent grundlag for, at ministeriet som klagemyndighed i henhold til vejlovgivningen forkastede den løsning, kommunalbestyrelsen havde fastholdt, og ophævede kommunalbestyrelsens beslutning.

Ministeriet fandt heller ikke anledning til at tage initiativ til et møde om en ændret planlægning ved Ristinge strand og måtte, for så vidt angik den påklagede beslutning, henholde sig til skrivelsen af 2. april 1982.

I klagen til mig anførte A det samme, som han tidligere havde gjort gældende i sine klager til henholdsvis ministeriet for offentlige arbejder og planstyrelsen.

I en skrivelse til mig af 16. maj 1984 oplyste Fyns amtskommune følgende:

»...

Da stien ... udgår fra landevej 720, Rudkøbing-Ristinge, der er under Fyns amtskommunes bestyrelse, har man som vejmyndighed behandlet stitilslutningssagen. På samme måde har udstykningen af matr. nr. 31 *ah* og 31 *æ* Ristinge By, Humble (tidligere campingplads tilhørende ... og udvidelser af campingpladsen på matr. nr. 31 *v* og 31 *r* smst. ((X) campingplads) været behandlet af Fyns amtskommune, fsv. ang. adgangsforholdene til landevejen.

Hverken i forbindelse med de nævnte sager eller i anden forbindelse har der herfra været stillet vilkår om etablering af en stiadgang til stranden og ej heller krav til placeringen af den af kommunen ønskede sti.

I forbindelse med flere ansøgninger om campingpladsudvidelser øst for landevejen ((X) campingplads) har amtskommunen imidlertid nægtet at godkende udvidelser, forinden der forelå en samlet planlægning for områderne øst for landevejen.

Det skal i øvrigt bemærkes:

Allerede før amtssammenlægningen i 1970 var der givet tilladelse til udnyttelse af arealerne øst for landevejen til campingplads og offentligt opholdsareal.

I 1973 udarbejdede landskabsarkitekt ... et fælles dispositionsplanforslag for de tre langelandske kommuner. Forslaget indeholdt blandt andet en principiel stillingtagen til den rekreative og turistmæssige udbygning i Ristingeområdet,

herunder en landskabssti fra Humle til Ristinge strand krydsende landevejen omkring det sted, hvor den nu omhandlede sti ligger.

I et brev af 12. august 1974 har landskabsarkitekt ... over for Sydlangeland kommune uddybet dispositionsplanforslaget, fsv. ang. campingpladsudvidelse og stiforbindelse til Ristingeområdet.

I forbindelse med dispositionsplanarbejdet samt som nævnt i flere konkrete ansøgninger om udvidelser af campingpladsen øst for landevejen har man herfra givet udtryk for trafikale betænkeligheder ved en fortsat udbygning af faciliteterne øst for landevejen, medmindre udbygningen skete efter en samlet plan.

På baggrund heraf - og på ønske fra Sydlangeland kommune - blev der den 19. august 1976 afholdt et møde mellem repræsentanter for Fyns amtsråd og Sydlangeland kommune.

Som et resultat af dette møde blev der nedsat en arbejdsgruppe bestående af medarbejdere fra amtskommunen og Sydlangeland kommune.

Arbejdsgruppen fik blandt andet til opgave at fremsætte forslag til planlægning af udvidelse af campingpladsen øst for landevejen sammen med en acceptabel krydsning af landevejen og adgang til stranden samt eventuel fællesadgang for campingpladsen og Pplads på matr. nr. 31 c.

Arbejdsgruppens forslag, der er godkendt af såvel amtskommunen som Sydlangeland kommune, bygger på principperne fra dispositionsplanforslaget fra 1973 og foreslår dels en samlet vejbetjening af arealerne øst for landevejen, dels en stiforbindelse til stranden.

Den nu omstridte sti er identisk med det forslag, arbejdsgruppen har fremsat.

Da arbejdsgruppens forslag - som nævnt - er godkendt af såvel Sydlangeland kommune som amtskommunen, har man herfra ved behandling af konkrete sager på omliggende ejendomme efterfølgende søgt at fastholde principperne i dette forslag.

Som det fremgår af dispositionsplanforslaget, har der siden 1973 været planer om en stiforbindelse fra Humle til Ristinge strand. Denne strækning af stien, der nu er anlagt, og hvorom der er tvist, indgår således i et større sammenhængende stisystem.

Som det fremgår af klageskrivelserne, har Fyns amtskommune overtaget ejendommen matr. nr. 31 p smst. Arealet skal fortsat anvendes som rekreativt strandareal, således som det også blev anvendt, medens det var i privat eje, idet arealet er udlagt til dette formål ved overfredningsnævnets kendelse af 18. december 1961.

På arealet findes der i øjeblikket parkeringsplads til ca. 40 biler. Kapaciteten påregnes imidlertid udvidet med ca. 60-70 pladser i 1984.

Der er således ingen sammenhæng mellem det af amtskommunen ejede rekreative strandareal (matr. nr. 31 p) og den parkeringsplads, der er etableret

på matr. nr. 31 c øst for landevejen, som betinger, at der etableres en stiforbindelse.

Afslutningsvis skal bemærkes:

For amtskommunen har det hele tiden - af færdselsmæssige grunde - været af afgørende betydning, at en udbygning af faciliteterne øst for landevejen ikke medførte flere adgange, men derimod gerne en indskrænkning til én. Det har derimod været af mindre væsentlig betydning, hvor denne eventuelle ene adgang skulle ligge.

Amtskommunen har endvidere set med megen sympati på tanken om en stiforbindelse til stranden, såfremt den blev placeret over for adgangen til faciliteterne øst for landevejen.

Det skal endelig bemærkes, at der er udarbejdet en lokalplan nr. 2.06, omfattende blandt andet campingpladsen øst for landevejen. Adgangsforholdene er imidlertid ikke nærmere fastsat i planen.

...«

Jeg udtalte herefter følgende i en skrivelse til A:

»Ad I. Ministeriet for offentlige arbejders afgørelser af 2. april og 2. juni 1982 vedrørende kommunalbestyrelsens ekspropriation af den private fællesvej til udlæg af offentlig sti:

a. Afgørelsernes retsgrundlag.

Jeg må lægge til grund, at kommunens afgørelser om at ekspropriere den private fællesvej blev truffet på grundlag af bestemmelsen i lov om offentlige veje § 43 (lovbekendtgørelse nr. 585 af 20. november 1975 med senere ændringer). Ifølge denne bestemmelse kan vedkommende vejbestyrelse, når almenvellet kræver det, iværksætte ekspropriation til offentlig vej eller stianlæg.

Ved ekspropriationen kan der bl.a. ifølge § 43, stk. 3, ske erhvervelse eller ophævelse af eller foretages begrænsninger i brugsrettigheder, servitutrettigheder samt andre rettigheder over faste ejendomme.

Ifølge lovens § 47 skal en kommunal vejbestyrelse, der vil søge de foranstaltninger, som er nævnt i § 43, gennemført ved ekspropriation, lade afholde en åstedforretning.

Tid og sted for åstedforretningen skal offentliggøres med mindst to ugers varsel i de stedlige blade samt ved indkaldelse af ejere og brugere ifølge arealfortegnelsen ved anbefalet brev. Indvarslingen skal indeholde

oplysninger om, hvor ekspropriationsplanen er fremlagt og indholdet af bestemmelsen i § 48, stk. 3, (jfr. nærmere nedenfor).

Ved åstedetsforretningen skal ifølge lovens § 48, stk. 2, redegøres for den påtænkte ekspropriation og dennes nærmere omfang. I denne forbindelse skal over for hver fremmødt påvises, hvorledes de påtænkte foranstaltninger vil berøre hans ejendom eller rettigheder, hvorledes adgangsforholdet agtes ordnet, og hvilken ordning der agtes truffet med hensyn til afskårne arealer. Vejbestyrelsens repræsentant kan under åstedetsforretningen fremsætte forslag til erstatningens fastsættelse med angivelse af de erstatningsposter, som dette omfatter.

Ifølge § 48, stk. 3, har ejere og brugere og andre, der direkte eller indirekte er berørte af ekspropriationen, adgang til under åstedetsforretningen eller inden for en frist af 3 uger efter denne at fremkomme med bemærkninger til de planlagte foranstaltninger, herunder til at fremsætte forslag til ændringer, ligesom de har adgang til at fremføre de synspunkter, de finder bør have indflydelse på erstatningens fastsættelse.

Efter udløbet af den ovenfor nævnte 3 ugers frist træffer vejbestyrelsen i henhold til § 49, stk. 1, beslutning på grundlag af det fremkomne om, hvorvidt og i bekræftende fald hvorledes ekspropriationen og foranstaltningerne skal gennemføres.

Ifølge § 49, stk. 2, sendes meddelelse om ekspropriationsbeslutningens indhold og foranstaltningernes gennemførelse sammen med udskrift af de i åstedsprotokollen indførte og af vejbestyrelsen tiltrådte aftaler med rekommanderet brev til ejere og brugere og andre erstatningsberettigede samt andre retligt interesserede, der har givet møde under åstedetsforretningen. Meddelelsen skal i forhold til hver enkelt indeholde oplysning om, hvilke indskrænkninger der sker i hans rettigheder ved ekspropriationen samt oplysning om adgangen til at påklage ekspropriationsbeslutningen og fristen herfor.

b. Vurdering af ministeriet for offentlige arbejders afgørelser.

1. I den foreliggende sag traf Sydlangeland kommune ekspropriationsbeslutning på mødet den 7. januar 1981 uden - som foreskrevet i lovens § 49, stk. 2 - at sende meddelelse ved anbefalet brev til de pågældende lodsejere. Meddelelsen blev først sendt ved skrivelser af 2. november 1981. Denne meddelelse må anses for en gyldighedsbetingelse.

Det fremgår videre af sagen, at kommunen alligevel i løbet af sommeren 1981 udførte ekspropriationsbeslutningen ved at opstille hegn omkring den udlagte sti og tillade offentligheden at færdes ad stien.

Da der ikke på dette tidspunkt forelå en endelig meddelt beslutning om ekspropriationen, savnede kommunens udførelseshandling efter min opfattelse det fornødne retlige grundlag.

Under hensyn til, at De i skrivelse af 12. september 1981 til ministeriet for offentlige arbejder oplyste, at De endnu ikke havde modtaget den foreskrevne meddelelse om ekspropriationsbeslutningen, og til, at kommunen ved skrivelse af 3. november 1981 underrettede ministeriet om, at meddelelse af ekspropriationsbeslutningen var udsendt dagen før, burde ministeriet efter min mening over for kommune have påtalt ovennævnte forhold.

Jeg har gjort ministeriet bekendt med min opfattelse.

2. Forud for ekspropriationsbeslutningen afholdtes som nævnt en åstedsforsretning den 27. november 1980, jfr. herved lov om offentlige veje § 47. Som foreskrevet i § 47 indkaldtes de direkte berørte lodsejere ved individuel skrivelse, ligesom der foretoges indkaldelse ved annoncering i de lokale dagblade. Indvarslingsskrivelsen indeholdt som foreskrevet vejledning om muligheden for under åstedsforsretningen eller inden for en frist af 3 uger efter denne at fremkomme med eventuelle indsigelser.

Imidlertid måtte indkaldelsesskrivelsen forstås således, at åstedsforsretningen ville blive opdelt i to faser. En besigtigelsesfase og et efterfølgende møde på Humble hotel, hvorunder der skulle drøftes spørgsmål vedrørende fastsættelsen af erstatningen.

Af kommunens referat fra åstedsforsretningen fremgår imidlertid, at der på det afsluttende møde også skete en drøftelse af selve grundlaget for ekspropriationsbeslutningen.

Som nævnt ovenfor s. 193 undlod De at deltage i det afsluttende møde, fordi De var af den opfattelse, at mødet alene skulle handle om erstatningsfastsættelse. Som følge heraf fik De ikke lejlighed til under forhandlingsmødet at påhøre kommunens redegørelse for ekspropriationsgrundlaget eller fremkomme med eventuelle indsigelser i den anledning, herunder deltage i drøftelse af det alternative stiforslag, De havde fremsat under den første del af åstedsforsretningen. På denne baggrund ville det efter min opfattelse have været rettest, om Sydlangeland kommune i forbindelse med åstedsforsretningen (besigtigelsen i marken) havde gjort Dem og de øvrige lodsejere, der ikke var indstillet på at drøfte erstatningsspørgsmål, bekendt med, at kommunen var indstillet på at fortsætte drøftelserne vedrørende projektets udførelse m.v. under forhandlingsmødet.

Jeg har gjort ministeriet for offentlige arbejder og Sydlangeland kommune bekendt med min opfattelse.

Under hensyn til, at De skriftligt dels under åstedesforretningen, dels efter denne har haft lejlighed til at fremføre Deres synspunkter, har jeg ikke fundet grundlag for at foretage videre vedrørende dette spørgsmål.

3. Ministeriet for offentlige arbejder har ikke i skrivelserne til Dem (eller til advokat (C)) henvist til hjemmelen for den truffe ekspropriationsbeslutning.

Efter min mening havde det været ønskeligt, om ministeriet i skrivelserne til Dem havde præciseret - ud over henvisningen i skrivelsen af 2. juni 1982, til at afgørelsen »havde hjemmel i vejloven« - hvilken bestemmelse i loven afgørelsen var truffet på grundlag af.

Jeg har samtidig hermed gjort ministeriet bekendt med min opfattelse.

4. Det fremgår af de foreliggende oplysninger, at De gentagne gange over for ministeriet for offentlige arbejder har påberåbt Dem, at visse nærmere konkretiserede faktiske oplysninger, som kommunen havde meddelt ministeriet om det faktiske grundlag for ekspropriationsbeslutningen, på forskellige punkter var ukorrekte. De gjorde således gældende, at kommunens oplysninger om fodgængertrafikken fra den nyoprettede campingplads øst for landevej 720 på flere punkter var fejlagtige. Kommunen havde fortiet, at skovstyrelsens beslutning om at oprette en græsparkeringsplads på matr. nr. 31 c var affødt af kommunens beslutning om at udlægge den hér omhandlede private fællesvej til offentlig sti og ikke omvendt. Der var ikke som anført af kommunen mellem skovstyrelsen og kommunen indledt forhandlinger om etablering af en stiforbindelse mellem den nyoprettede campingplads og den planlagte parkeringsplads på skovstyrelsens areal. Kommunens oplysninger om, at en etablering af en offentlig sti hen over den tidligere campingplads var udelukket, da udstykningen af dette areal var gennemført, var ukorrekte, idet udstykningen på dette tidspunkt endnu ikke var tilendebragt. Endelig havde kommunen ikke over for ministeriet redegjort fyldestgørende for parkeringsforholdene i området som helhed og helt undladt at omtale den offentlige parkeringsplads på matr. nr. 31 p.

På baggrund af Deres præcise anbringender om disse spørgsmål i skrivelserne af 28. december 1981 og 6. maj 1982 til ministeriet for offentlige arbejder samt de indsendte kortbilag burde ministeriet efter min mening have søgt at belyse de af Dem rejste spørgsmål nærmere. Ministeriet burde således efter min mening have anmodet skovstyrelsen om at udtale sig om de af kommunen påberåbte forhandlinger om etablering af en

stiforbindelse hen over skovstyrelsens areal samt om baggrunden for planerne om at oprette en græsparkeringsplads på matr. nr. 31 c. Ministeriet burde endvidere efter min opfattelse have anmodet Fyns amtskommune om en udtalelse vedrørende de påtænkte planer om udvidelse af den bestående parkeringsplads for matr. nr. 31 p. Endelig burde ministeriet have anmodet kommunen om mere præcise oplysninger vedrørende de punkter, om hvilke De havde fremsat begrundede indsigelser.

Der ville herigennem også være tilvejebragt et mere tilfredsstillende grundlag for en nærmere bedømmelse af Deres anbringender om, at Sydlangeland kommunes beslutning om at ekspropriere den private fællesvej var udtryk for en ulovlig varetagelse af privatøkonomiske interesser, idet stiudlægget efter Deres opfattelse skete af hensyn til den nyudvidede campingplads nordøst for landevej 720, og i tilslutning hertil, at kommunen ved sin beslutning ensidigt havde varetaget hensynet til ejeren af den nedlagte og nu udstykkede campingplads på vandsiden. Disse anbringender ses overhovedet ikke at have været gjort til genstand for undersøgelser.

Jeg har gjort ministeriet for offentlige arbejder bekendt med, at ministeriets afgørelser af 2. april og 2. juni 1982 efter min opfattelse er truffet på et ufyldstgørende grundlag.

På baggrund af de nu foreliggende oplysninger, herunder Fyns amtskommunes redegørelse i skrivelsen af 16. maj 1984 og min henstilling til planstyrelsen (jfr. nedenfor under punkt II), har jeg imidlertid ikke fundet tilstrækkeligt grundlag for at henstille til ministeriet for offentlige arbejder at genoptage sagens behandling.

Ad II. Planstyrelsens afgørelse af 4. februar 1982 vedrørende spørgsmålet om lokalplanpligt til gennemførelse af bl.a. stiprojektet:

Efter kommuneplanlovens § 16, stk. 3, skal der tilvejebringes lokalplan, før der gennemføres »større udstykninger eller større bygge- eller anlægsarbejder«.

Som anført af planstyrelsen i skrivelsen af 4. februar 1982 til Dem er udtrykket »større« ikke et entydigt begreb, men har forskelligt indhold afhængigt af den planlagte foranstaltning og karakteren af det lokalsamfund, der berøres af arbejdet. Hovedkriteriet er, om den påtænkte foranstaltning fremkalder væsentlige ændringer i det bestående miljø. Det må endvidere tages i betragtning, om befolkningen må antages at have væsentlig interesse i at blive gjort bekendt med det forestående anlæg for at kunne bedømme konsekvenserne for området som helhed.

Der er ikke i kommuneplanlovens bestemmelser, i forarbejderne hertil eller i de regler, der er udstedt i henhold til loven, fastlagt retningslinier for, hvornår der er en sådan sammenhæng mellem aktuelle og fremtidige anlægsarbejder m.v., at spørgsmål om lokalplanpligt bør vurderes i relation til det samlede projekt og ikke blot i relation til gennemførelse af enkelte dele af det samlede projekt.

Ved vurderingen af dette spørgsmål må det bl.a. komme i betragtning, om kommunalbestyrelsen har fastlagt en plan for realiseringen af et samlet projekt, herunder hvilken tidsfølge der er sat for gennemførelsen af projektets enkelte dele. Der må også tages hensyn til, om gennemførelsen af det aktuelle projekt kræver en senere udførelse af andre dele af projektet, eller om det aktuelle projekt »kan stå alene«. Endelig må det tages i betragtning, om afgørelsen vedrørende lokalplanpligt i relation til det aktuelle projekt »præjudicerer« formen eller indholdet af planlægningen i relation til senere led i det samlede projekt.

De anførte til støtte for Deres klage i skrivelsen af 28. december 1981 til planstyrelsen over, at der ikke var udfærdiget lokalplan for området, at kommunens beslutning om at udlægge en offentlig sti ikke kunne betragtes isoleret, men måtte ses i sammenhæng med forskellige andre arealplanlægningsforanstaltninger, der enten netop var gennemført eller påtænkt gennemført i nær fremtid. De sigtede herved til, at den tidligere campingplads (matr. nr. 31 *ah* og *aø*) var under udstykning, at campingpladsen på landsiden af hovedvej 720 var blevet udvidet væsentligt og forsynet med nye faciliteter, at der påtænkt oprettet en ny parkeringsplads på landsiden af hovedvej 720 (matr. nr. 31 *c*) og i denne forbindelse anlagt stier gennem skovstyrelsens areal bl.a. til den nyudvidede campingplads, samt at amtets parkeringsplads (matr. nr. 31 *p*) påtænkt udvidet til den dobbelte kapacitet - fra 100 til 200 biler. De gjorde videre gældende, at der mellem disse foranstaltninger var en sådan sammenhæng, at det nødvendiggjorde en samlet planlægning.

Ovennævnte synspunkter blev imidlertid ikke fremført i samlet form direkte over for planstyrelsen, men kun indirekte gennem Deres henvisning til Deres samtidige skrivelse, det vil sige af 28. december 1981, til ministeriet for offentlige arbejder, og i øvrigt akterne vedrørende ekspropriationssagen.

Sydlangeland kommune kommenterede ikke i udtalelsen af 26. januar 1982 til planstyrelsen Deres ovennævnte synspunkter og bestred eller bekræftede således heller ikke Deres oplysninger eller påstande om indbyrdes planmæssig sammenhæng mellem de af Dem omtalte planlægningsforanstaltninger i området. Imidlertid kan kommunens skrivelse af 21. januar 1982 til ministeriet for offentlige arbejder, der blev medsendt

udtalelsen til planstyrelsen, forstås således, at kommunen var enig i, at der bestod en planlægningsmæssig sammenhæng mellem udlægget af den private fællesvej til offentlig sti og de øvrige i området gennemførte eller påtænkte foranstaltninger. Jeg henviser herved til den ovenfor s. 196 citerede passus fra kommunens brev af 21. januar 1982 til ministeriet for offentlige arbejder samt til, at kommunen i sin skrivelse af 16. januar 1981 til ministeriet for offentlige arbejder til støtte for beslutningen af 7. januar 1981 om at ekspropriere til oprettelse af en offentlig sti påberåbte sig sammenhængen mellem denne beslutning og de øvrige i området gennemførte ændringer i lokalsamfundet.

Spørgsmålet om lokalplanpligt i et tilfælde som det foreliggende er bl.a. som følge af, at der ikke er fastlagt retningslinier for afgrænsningen af indholdet af kommuneplanlovens § 16, stk. 3, behæftet med nogen tvivl, og således som sagen da forelå for planstyrelsen finder jeg ikke at have tilstrækkeligt grundlag for at udtale kritik i anledning af planstyrelsens afgørelse af 4. februar 1982.

Fyns amtskommunes redegørelse af 16. maj 1984 sammenholdt med det, De og Sydlangeland kommune har anført om de omtalte foranstaltninger i området, peger imidlertid i retning af, at der reelt kan være tale om en samlet planlægning, der da - selv om det var tvivlsomt om de enkelte foranstaltninger i sig selv har kunnet udløse lokalplanpligt - burde have været gennemført ved en lokalplan. Jeg har derfor samtidig hermed henstillet til planstyrelsen at undergive spørgsmålet en fornyet overvejelse på det nu foreliggende grundlag.

...«

Supplerende oplysninger om sagen

Ved skrivelse af 27. juli 1984 underrettede planstyrelsen mig om, at styrelsen i en samtidig skrivelse til A havde anført følgende:

» . . .

I Deres oprindelige klageskrivelse af 28. december 1981 anmodede De om, at planstyrelsen statuerede lokalplanpligt vedrørende placeringen af en offentlig sti mellem landevejen og Marstal Bugt, idet De fandt, at kommunen unddrog sig lokalplanpligt for områdets udvikling ved at lave alt i småbidder, og idet De mente, at det burde pålægges kommunen at udarbejde en lokalplan omhandlende hele området.

Planstyrelsen meddelte i sin afgørelse af 4. februar 1982, at udtrykket »større« i kommuneplanlovens § 16, stk. 3, ikke er et entydigt begreb, men har forskelligt indhold afhængigt af den planlagte foranstaltning og karakteren af det lokalsamfund, der berøres af arbejdet. Hovedkriteriet er, om den påtænkte

foranstaltning fremkalder væsentlige ændringer i det bestående miljø. Det må endvidere tages i betragtning, om befolkningen må antages at have væsentlig interesse i at blive gjort bekendt med det foreslåede anlæg for at kunne bedømme konsekvenserne for området som helhed.

I udtalelsen af 30. maj 1984 har ombudsmanden bl.a. anført, at det må komme i betragtning, om kommunalbestyrelsen har fastlagt en samlet plan for realiseringen af et samlet projekt, når det skal vurderes, om der er en sådan sammenhæng mellem aktuelle og fremtidige anlægsarbejder, at spørgsmålet om lokalplanpligt bør vurderes i relation til det samlede projekt og ikke blot i relation til gennemførelsen af enkelte dele af projektet. Det er endvidere anført, at der må tages hensyn til, om gennemførelsen af det aktuelle projekt kræver en senere udførelse af andre dele af projektet, eller om det aktuelle projekt kan stå alene. Ligeledes er det anført, at det må tages i betragtning, om afgørelsen af spørgsmålet om lokalplanpligt i relation til det aktuelle projekt præjudicerer form eller indhold af planlægning i relation til et eventuelt samlet projekt.

De har tidligere i forbindelse med sagen fremført, at stiudlægget ikke kunne betragtes isoleret, men måtte ses i sammenhæng med, at den tidligere campingplads (matr. nr. 31 *ah* og *aø*) var under udstykning, at campingpladsen på landsiden af landevejen var blevet udvidet væsentligt og forsynet med nye faciliteter, at der påtænkes oprettet en ny parkeringsplads på landsiden af landevej og i denne forbindelse anlagt stier gennem skovstyrelsens areal bl.a. til den nyudvidede campingplads, samt at amtets p-plads påtænkte udvidet til det dobbelte.

Det er på denne baggrund planstyrelsens opfattelse, at den udlagte offentlige sti og placeringen af den har en vis forbindelse med foranstaltningerne på landsiden af landevejen. Planstyrelsen finder imidlertid ikke, at der består en sådan nødvendig sammenhæng mellem disse foranstaltninger, at det omhandlede kan betragtes som et samlet projekt, som medfører, at stiudlægget kræver udarbejdelse af lokalplan. Det er således planstyrelsens opfattelse, at udlægningen af stien og dennes placering i nogen grad kan betragtes uafhængigt af campingpladsen m.v. Man finder dog samtidig, at det havde været hensigtsmæssigt, såfremt kommunen havde behandlet disse spørgsmål i forbindelse med lokalplan nr. 2.06 (omhandlende primært campingpladsen på landsiden af landevejen).

Sammenfattende er det således fortsat planstyrelsens opfattelse, at den af Sydlangeland kommune foretagne udlægning af den offentlige sti uden tilvejebringelse af lokalplan ikke er i strid med kommuneplanlovens § 16, stk. 3.«

Jeg meddelte herefter planstyrelsen, at jeg havde taget det anførte til efterretning.